

Udvary Sándor habilitált egyetemi docens, Károli Gáspár Református Egyetem (Budapest)

Szólni szabadon és felelősséggel*

A szólásszabadság a demokrácia egyik legalapvetőbb értéke, a gondolatok áramlásának biztosítója, amely a társadalom idegeinek összeköttetését, a közakarat kialakulását hivatott biztosítani. Ezért fontos téma ez a filozófusoktól a politikusokon és társadalomtudósokon át a jogászokig a közélet iránt érdeklődőknek minden korban. A téma kapcsán élénk diskurzus folyik a rendszerváltás utáni Magyarországon is. Ebbe a jeles szerzői sorba illeszkedik bele Török Bernát munkája, amely a szerző sikerrel megvédett PhD-dolgozatának kiadásra átszerkesztett változata. A HVG-ORAC Kiadó gondozásában megjelent műben a szerző arra vállalkozik, hogy rendszert vigyen az elmúlt közel harminc év alkotmányjogi fejlődésébe, tisztázza azokat a fogalmakat, amelyeket ugyan mindenki magától értetődőnek vél, de alaposabb vizsgálat kimutathat – és ki is mutatott – egyenlenségeket. A mű várt haszna pedig éppen ebben rejlik: a tudományos igényű fogalom meghatározás, annak tartalma kidolgozása a jövő alkotmányjogi gyakorlata számára szolgálhat zsinórmértékül.

Az Alkotmánybíróság 1990 óta folytatott gyakorlata már több alkalommal volt átfogó tudományos vizsgálat tárgya¹, mégis újra és újra az érdeklődés homlokterébe kerül.² A médiahatóság jogászként, majd az alkotmánybíróság főtanácsadójaként is tapasztalatot szerzett kutató számára nemcsak e munkái, de egy másfél éves, az amerikai Yale egyetemre elnyert ösztöndíj is alkalmat adott arra, hogy rendszerezze a téma magyar és amerikai irodalmát, s ennek tükrében mutassa be a magyar szólásszabadsági dogmatikát. Persze az egy alapvető kérdés, hogy igazolható-e sajátos magyar szólásszabadsági dogmatika, bár jelen sorok

szerzőjének álláspontja szerint éppen az univerzális szólásszabadsági dogmatika kidolgozása ütközne komoly nehézségekbe. A szólásszabadságról való gondolkodás ugyanis nagyon erősen kötődik az adott nemzet, szélesebb kultúrkör hagyományaihoz, s bár mára már egyetemes nemzetközi egyezmények garantálják ezt az emberi jogunkat, az egyes államok azt igencsak eltérően értelmezik. E sorok szerzője támogatja tehát azt a megközelítést, hogy univerzális gyökerei ellenére igenis van sajátos doktrínája az egyes nemzetek szólásszabadságról való gondolkodásának. Ennek egységesítésére töreksenek olyan nemzetek feletti szervek, mint az Emberi Jogok Európai Bírósága, de éppen a munkájuk szükségessége mutat rá az eltérő nemzeti gondolkodásra a szólásszabadság tárgyában.

Valójában ezért fontos értékvalasztás a szerzőtől, hogy maga milyen fogalmi készletet választ. Török Bernát tudatosan dönt a szólásszabadság mint kulcsfogalom mellett a vizsgálódása tárgyául, amelyet az amerikai irodalom fogalomkészlete segítségével vizsgál. A szerző által elemzett problémák az alapvető kérdéseket érintik, mint a szólásszabadság védelmi hatálya, a közügyek vitathatósága és a szélesebb alkotmányjogi védelem indokolhatósága, a szólással okozható ártalmak dogmatikai elemzése, a tartalomsemlegesség elvi tételének helyes értelmezése. A vizsgálódás a magyar alkotmánybírósági gyakorlatra terjed ki, a bírósági gyakorlat csak utalásszerűen jelenik meg az elemzésben. A szerző felvállalja ezt a szűkítést, amely nélkül a vizsgálandó anyag szét is feszítené a könyv kereteit. De indokolható a döntés azzal is, hogy az Alkotmánybíróság új, valódi alkotmányjogi panaszos hatáskörének köszönhetően éppen a szólásszabadsági ügyekben mutatkozik meg élesen a bírósági gyakorlat feletti direkt kontroll.³

* TÖRÖK BERNÁT: *Szabadon szólni, demokráciában*, Budapest, HVG-ORAC Kiadó, 2018, 1–183.

1 Ld. így pl.: HALMAI GÁBOR: *A vélemény szabadság határai*. Budapest, Atlantisz, 1994; KOLTAY ANDRÁS: *A szólásszabadság alapvonalai*. Budapest, Századvég, 2009; SAJÓ ANDRÁS: *A szólásszabadság kézikönyve*. Budapest, MTA Állam- és Jogtudományi Intézet, 2005; UDVARY SÁNDOR: *Alkotmányos médiajog*, Budapest, KRE ÁJK-ORTT, 2008.

2 A legújabb tárgybani PhD-dolgozatok Nyakas Levente (*A médiapluralizmus nyomában*) és Klein Tamás (*A sajtószabadság alkotmányos tartalmának meghatározása Magyarországon*) nevéhez fűződnek.

3 Az Alkotmánybíróság számos ügyben semmisített már meg bírósági ítéletet szólásszabadság érvek alapján: 13/2014. (IV. 18.) AB határozat, 28/2014. (IX. 29.) AB határozat, 3/2015. (II. 2.) AB határozat, 5/2015. (II. 5.) AB határozat, 9/2015. (IV. 23.) AB határozat, 34/2017. (XII. 11.) AB határozat, 3236/2018. (VII. 9.) AB határozat, 3263/2018. (VII. 20.) AB határozat.

A kötet origója, egyben a szerző krédója a szólásszabadság minél teljesebb védelme, értékalapú tehát a megközelítése, ha választási helyzetbe kerül. Nehéz, de elkerüli a szerző azt a csapdát, hogy tézisszerűen fejtsse ki a mindenthatónak gondolt, dogmatikus tételeket, valódi tudományos elemzés nélkül. Kiváló példája ennek a tartalomsemlegesség követelményével kapcsolatos rész, ahol a dogmaként érvényesülő gondolatokat mélyebb, alaposabb elemzés alá veszi. A műben összegyűjtött, világosan kifejtett következtetései arra világítanak rá, hogy a tartalomsemlegességet nem elég formálisan értelmezni, hanem a szólásszabadság korlátozásának állami célja tükrében kell megítélni. A szerző a pro forma tartalomsemleges szóláskorlátozó szabály alkotmányellenességét is megállapíthatónak tartja, ha a szabályozás (bírói döntés) valódi célja valamely szólás elhallgattatása. A kötet olvasói – akik bizonyos érdeklődnek az Alkotmánybíróság jövőbeli gyakorlata iránt is – talán viszontláthatják ezt az álláspontot a jövőbeni határozatokban.

Egyetértek a szerző álláspontjával, ami a kereskedelmi célú szólás kapcsán szélesebb törvényhozói mérlegelési lehetőségről számol be, míg a politikai kommunikációnál a korlátozás alaptörvény-ellenességének vélelmét tételezi. Ahogy a szerző PhD-dolgozatának védésén, itt is felvettem azt a gondolatot, hogy a szólásszabadság alapvető jogának

értelmezésénél vajon lehetnek-e a gazdálkodónak a nyers gazdasági érdeken túlmutató érdekei, hiszen politikai jogai bizonytalansággal nem lehetnek, amiből számomra nem következik, hogy a politikai célú kommunikációra a gazdálkodó szervezeteknek alapvető joga lenne. Ez a magánszemélyeket kétségkívül megillető alapvető jog leginkább a politikai részvételi jogokhoz látszik kötődni, amire a gazdálkodó szervezetek legfeljebb közvetetten képesek. A kérdés különös jelentősége a választási ügyekben, a jelöltek és kommunikációjuk támogatása kapcsán vetődik fel.⁴ A szerző alkotmányjogi felkészültsége biztosítja, hogy ha a felvetés érdeklődésére tart számot, későbbi művekben erről is haszonnal gondolkodhat.

A kötet elsősorban talán az alkotmányjog, az Alkotmánybíróság gyakorlata iránt érdeklődő jogászok és tudományos kutatók érdeklődésére tarthat számot, de a szerző érthető és olvasmányos stílusa garantálja, hogy a szélesebb olvasókör számára is élvezetes olvasmányt nyújtson. Bátran ajánlom tehát mindazok számára a kötetet, akik szerint a demokráciában felelősen, szabadon szólani érték.

4 UDVARY SÁNDOR: *Citizens United – Nem európainak való vidék*, In *Medias Res* 2012/2. 211–241.

SZABADON SZÓLNI, DEMOKRÁCIÁBAN

A szólásszabadság magyar doktrínája az amerikai jogirodalom tükrében

SZERZŐ: **Török Bernát**

Nagy viták és már-már mindent megkérdőjelező kihívások korát éljük az alkotmányjog világában. A hatalommegosztás biztosításának konkrét követelményeitől a nemzetközi jogvédelmi mechanizmusok szerepén át alapjogaink védelmi mércéinek rendszeréig nincs kivétel az újragondolás, sőt sok esetben az újraszabályozási kísérletek alól. Ilyen környezetben a legkevésbé sem lepődhetünk meg azon, hogy a szólásszabadság (s vele kéz a kézben a sajtószabadság) nemhogy nem mentes az alapvető erejű kihívásoktól, hanem épp az elsők között szembesült velük. A nyugati civilizáció ugyanis egészen bensőséges kapcsolatban áll a szólásszabadsággal, ami a véleménynyilvánítás fontosságának elismerése mellett jellemzően azzal is jár, hogy a társadalom fejlődésének folyamatai – legyenek azok akár kedvezőek, akár vészjóslóak a jogvédelem számára – az alapjogok dimenziójában nagy eséllyel a szólás- és sajtószabadság terepén jelennek meg leghamarabb.

Jó hír, hogy van számunkra egy kályha, amelyhez még e kihívások közepette is nyugodt szívvel térhetünk vissza akkor, amikor a véleménynyilvánítás szabadságának széleskörű megőrzése mellett szeretnénk érvelni. Heves vitáink ellenére is közös a szándék: demokráciában akarunk élni. Ez az értekezés arra a meggyőződésre épül, hogy ehhez továbbra is a szabad szólás és társadalmi vita robusztus valóságán keresztül vezet csak út.

Ára: 5000 Ft

WEBES VÁSÁRLÁS
-5%